

تحلیل ساختار بودجه‌ریزی کشور ایران: چالش‌ها، فرصت‌ها و راهکارهای بهبود در چارچوب اقتصاد مقاومتی

حسین مومن^۱، یاسر خزلی^۲

^۱ دانشجوی دکتری، رشته علوم اقتصادی دانشگاه عالی دفاع ملی

^۲ عضو گروه اقتصاد دانشگاه عالی دفاع ملی

چکیده

بودجه‌ریزی به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای سیاست‌گذاری اقتصادی، نقش کلیدی در تحقق اهداف توسعه‌ای کشورها ایفا می‌کند. در ایران، ساختار بودجه‌ریزی با چالش‌های متعددی از جمله وابستگی به درآمدهای نفتی، عدم شفافیت، ناکارآمدی در تخصیص منابع، و تحریم‌های بین‌المللی مواجه است. این مقاله با هدف تحلیل ساختار بودجه‌ریزی ایران در چارچوب اقتصاد مقاومتی، به بررسی چالش‌ها، فرصت‌ها و ارائه راهکارهای بهبود می‌پردازد. روش تحقیق این مقاله مبتنی بر تحلیل اسنادی، مرور سیستماتیک ادبیات، و استفاده از داده‌های ثانویه است. یافته‌ها نشان می‌دهند که اصلاح ساختار بودجه‌ریزی، کاهش وابستگی به نفت، افزایش شفافیت، تقویت نظارت، و استفاده از فناوری‌های نوین می‌تواند به بهبود عملکرد بودجه‌ریزی در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی کمک کند. در نهایت، مقاله پیشنهاداتی برای تحقیقات آینده و سیاست‌گذاری ارائه می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: بودجه‌ریزی، اقتصاد مقاومتی، چالش‌ها، فرصت‌ها، ایران، اصلاح ساختاری، شفافیت، نظارت

مقدمه

بودجه‌ریزی به عنوان یکی از ابزارهای اصلی مدیریت اقتصادی کشورها، نقش تعیین‌کننده‌ای در تحقق اهداف توسعه‌ای و اقتصادی ایفا می‌کند. در ایران، ساختار بودجه‌ریزی تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله وابستگی به درآمدهای نفتی، تحریم‌های بین‌المللی، ناکارآمدی در تخصیص منابع، و عدم شفافیت، با چالش‌های جدی مواجه است. اقتصاد مقاومتی به عنوان یک الگوی اقتصادی بومی، بر کاهش وابستگی به منابع خارجی، افزایش تاب‌آوری اقتصادی، و تقویت تولید داخلی تأکید دارد (دادگر، رضایی و علی احمد، ۱۳۹۷). این مقاله با هدف تحلیل ساختار بودجه‌ریزی ایران در چارچوب اقتصاد مقاومتی، به بررسی چالش‌ها، فرصت‌ها و ارائه راهکارهای بهبود می‌پردازد. در این راستا، نخستین گام برای ارتقاء ساختار بودجه‌ریزی، شناسایی و تحلیل دقیق چالش‌های موجود است. یکی از مهم‌ترین معضلات، وابستگی شدید به درآمدهای نفتی است که نه تنها ناپایداری اقتصادی را به همراه دارد، بلکه به عدم تنوع در منابع درآمدی نیز منجر می‌شود (پیرایش، نازنجفی و قیدری، ۱۳۹۵). این وابستگی، کشور را در برابر نوسانات قیمت جهانی نفت آسیب‌پذیر می‌سازد و در نتیجه، برنامه‌ریزی‌های مالی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. برای حل این مشکل، ضروری است که دولت به دنبال ایجاد منابع درآمدی پایدار و متنوع باشد. این امر می‌تواند از طریق تقویت مالیات‌ستانی، بهبود نظام مالیاتی و توسعه فعالیت‌های اقتصادی غیرنفتی محقق شود (پورغفار، محمدزاده سالطه، زینالی و مهرانی، ۱۴۰۰).

علاوه بر این، فقدان شفافیت در فرآیند بودجه‌ریزی و تخصیص منابع، به هدررفت سرمایه‌ها و عدم اعتماد عمومی منجر شده است. برای رفع این معضل، می‌توان با پیاده‌سازی سیستم‌های نظارتی مؤثر و تقویت نقش نهادهای مدنی، به شفافیت بیشتری در روند بودجه‌ریزی دست یافت. شفاف‌سازی اطلاعات مالی و بودجه‌ای نه تنها باعث افزایش پاسخگویی دولت می‌شود، بلکه زمینه را برای مشارکت فعال‌تر شهروندان در فرآیندهای اقتصادی فراهم می‌آورد (راغب، ۱۳۹۹). از سوی دیگر، توجه به ظرفیت‌های داخلی و حمایت از تولیدکنندگان محلی، از ارکان اصلی اقتصاد مقاومتی به شمار می‌آید. با توجه به امکانات و منابع موجود، می‌توان با تقویت زیرساخت‌های صنعتی و فراهم کردن شرایط مناسب برای سرمایه‌گذاری، به رشد و شکوفایی تولید داخلی کمک کرد. این اقدام نه تنها می‌تواند به کاهش وابستگی به واردات منجر شود، بلکه با ایجاد اشتغال و رونق اقتصادی، به بهبود وضعیت معیشتی مردم نیز کمک خواهد کرد (غفاری فرد، رسا و هردوست، ۱۴۰۲).

در نهایت، برای تحقق اهداف توسعه‌ای در چارچوب اقتصاد مقاومتی، نیاز است که دولت و بخش خصوصی به همکاری و هم‌افزایی بپردازند. ایجاد بسترهای مناسب برای مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های عمرانی و اقتصادی، می‌تواند به جلب سرمایه‌های لازم و افزایش بهره‌وری منجر شود. در این راستا، تدوین سیاست‌های تشویقی و حمایتی برای سرمایه‌گذاران، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (چمبریانی، ۱۴۰۱). به طور کلی، با نگاهی جامع به ساختار بودجه‌ریزی و اتخاذ رویکردهای نوین، می‌توان به بهبود وضعیت اقتصادی و تحقق اهداف توسعه‌ای در ایران کمک کرد. این فرآیند، نیازمند اراده‌ای قوی و همت جمعی است تا بتوان با عبور از چالش‌ها، به سوی آینده‌ای پایدار و مؤثر گام برداشت. (نظری و احمد دوست، ۱۳۹۴)

مرور ادبیات

در این بخش، مروری بر تحقیقات پیشین مرتبط با بودجه‌ریزی در ایران انجام می‌شود. این مرور بر اساس مطالعات منتشر شده در کنفرانس‌ها و همایش‌های علمی داخلی است که به بررسی اصول، روش‌ها، چالش‌ها و راهکارهای بهبود بودجه‌ریزی در ایران پرداخته‌اند.

دادگر، مهدیه و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای با عنوان "تبیین و بررسی اصول بودجه‌ریزی" به بررسی اصول کلیدی بودجه‌ریزی مانند شفافیت، پاسخگویی، و انعطاف‌پذیری پرداختند. این پژوهش نشان داد که رعایت این اصول می‌تواند به بهبود کارایی و اثربخشی بودجه‌ریزی در ایران کمک کند. محمدی، جمال و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله "اصول و مفاهیم اساسی بودجه در ایران" به بررسی مفاهیم پایه‌ای بودجه و چالش‌های اجرایی آن در ایران پرداختند. این مطالعه بر لزوم بازنگری در ساختار بودجه‌ریزی ایران تأکید کرد.

پیرایش، رضا و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه "بررسی ساختار بودجه دولتی در اقتصاد اسلامی و مقایسه آن با وضع موجود" به مقایسه ساختار بودجه‌ریزی در اقتصاد اسلامی با وضعیت فعلی ایران پرداختند. این پژوهش نشان داد که ساختار بودجه‌ریزی ایران نیازمند اصلاحاتی برای همسویی بیشتر با اصول اقتصاد اسلامی است. فیض، سیدمسعود (۱۳۹۵) در مقاله "بودجه‌ریزی عملیاتی و نحوه نظارت بر آن" به بررسی مزایا و چالش‌های بودجه‌ریزی عملیاتی در ایران پرداخت. این مطالعه نشان داد که اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی می‌تواند به بهبود تخصیص منابع و افزایش پاسخگویی کمک کند. نظری، کاظم و احمددوست، محمد مهدی (۱۳۹۴) در مطالعه "بررسی تحلیلی بودجه‌ریزی عملیاتی نسبت به سایر روش‌ها در مالیه عمومی ایران" به مقایسه بودجه‌ریزی عملیاتی با روش‌های سنتی پرداختند. این پژوهش نشان داد که بودجه‌ریزی عملیاتی می‌تواند به افزایش کارایی و اثربخشی بودجه کمک کند.

اروجی، احمدرضا و ظفروفادار بمانی، محمدجواد (۱۳۹۴) در مطالعه "بررسی تأثیر بودجه‌ریزی عملیاتی در کشورهای توسعه‌یافته بر اساس پیش‌بینی نظارت بر هزینه" به بررسی تجربیات کشورهای توسعه‌یافته در زمینه بودجه‌ریزی عملیاتی پرداختند. این مطالعه نشان داد که اجرای موفق بودجه‌ریزی عملیاتی نیازمند زیرساخت‌های مناسب و آموزش نیروی انسانی است. غفاری فرد، محمد و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعه "شناسایی و رتبه‌بندی چالش‌ها و مسائل مرتبط با نظام بودجه‌ای کشور بر اساس سند تحول دولت" به بررسی چالش‌های اصلی بودجه‌ریزی در ایران پرداختند. این پژوهش نشان داد که وابستگی به درآمدهای نفتی، عدم شفافیت، و ناکارآمدی در تخصیص منابع از جمله مهم‌ترین چالش‌های بودجه‌ریزی در ایران هستند. چمبریانی، شیما (۱۴۰۱) در مقاله "بررسی و تحلیلی کامل بر مسائل بودجه و اهمیت آن برای دولت" به بررسی مسائل ساختاری بودجه‌ریزی در ایران پرداخت. این مطالعه بر لزوم اصلاح ساختار بودجه‌ریزی برای افزایش کارایی و پاسخگویی تأکید کرد.

سعیدی، پرویز و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه "بررسی راهکارهای بودجه‌ریزی بر مبنای اقتصاد مقاومتی" به بررسی راهکارهای بهبود بودجه‌ریزی در چارچوب اقتصاد مقاومتی پرداختند. این پژوهش نشان داد که کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی، افزایش شفافیت، و تقویت نظارت از جمله راهکارهای کلیدی برای بهبود بودجه‌ریزی در ایران هستند. شیرزاد، امید (۱۴۰۳) در مقاله "بازخوانی اصل ۵۲ قانون اساسی در پرتو قانون اصلاح ساختار بودجه کل کشور" به بررسی تأثیر اصلاحات ساختاری بر بودجه‌ریزی ایران پرداخت. این مطالعه نشان داد که اصلاح ساختار بودجه می‌تواند به افزایش شفافیت و پاسخگویی کمک کند. راغب، مهدی (۱۳۹۹) در مطالعه "شناخت روش‌های بودجه‌ریزی، بودجه‌نویسی و لزوم بکارگیری بودجه‌ریزی عملیاتی در شهرداری‌ها" به بررسی روش‌های بودجه‌ریزی و لزوم اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در شهرداری‌ها پرداخت. این پژوهش نشان داد که اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی می‌تواند به بهبود مدیریت منابع در شهرداری‌ها کمک کند.

جامی، مجید و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه "بررسی و شناسایی الزامات و موانع استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی و حسابداری تعهدی در دانشگاه سیستان و بلوچستان" به بررسی موانع اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در دانشگاه‌ها پرداختند. این پژوهش

نشان داد که نبود زیرساخت‌های مناسب و مقاومت در برابر تغییر از جمله موانع اصلی استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی هستند. پورغفار، جواد و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه "بررسی شاخص‌های مؤثر بر استقرار نظام بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد به هنگام در ایران" به بررسی شاخص‌های کلیدی برای اجرای موفق بودجه‌ریزی عملکردی پرداختند. این پژوهش نشان داد که شفافیت، پاسخگویی، و نظارت از جمله شاخص‌های کلیدی برای اجرای موفق بودجه‌ریزی عملکردی هستند.

جدول ۱: مروری بر تحقیقات قبلی

ردیف	نویسندگان	سال انتشار	عنوان مقاله	یافته‌های مقاله
۱.	دادگر، مهدیه؛ رضایی، فهمیه؛ علی احمد، مهری	۱۳۹۷	تبیین و بررسی اصول بودجه‌ریزی	شفافیت، پاسخگویی و انعطاف‌پذیری به‌عنوان اصول کلیدی بودجه‌ریزی شناسایی شدند. این اصول می‌توانند به بهبود کارایی و اثربخشی بودجه‌ریزی کمک کنند.
۲.	پیرایش، رضا؛ نازنجفی، ایل؛ قیدری، شمیم	۱۳۹۵	بررسی ساختار بودجه دولتی در اقتصاد اسلامی و مقایسه آن با وضع موجود	ساختار بودجه‌ریزی در اقتصاد اسلامی با وضعیت فعلی ایران مقایسه شد. نتایج نشان داد که اصلاحاتی برای همسویی بیشتر با اصول اقتصاد اسلامی ضروری است.
۳.	پورغفار، جواد؛ محمدزاده سالطه، حیدر؛ زینالی، مهدی؛ مهرانی، ساسان	۱۴۰۰	بررسی شاخص‌های مؤثر بر استقرار نظام بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد به‌هنگام در ایران	شاخص‌هایی مانند شفافیت، پاسخگویی و نظارت به‌عنوان عوامل کلیدی برای استقرار موفق بودجه‌ریزی عملکردی شناسایی شدند.
۴.	راغب، مهدی	۱۳۹۹	شناخت روش‌های بودجه‌ریزی، بودجه‌نویسی و لزوم بکارگیری بودجه‌ریزی عملیاتی در شهرداری‌ها	بودجه‌ریزی عملیاتی به‌عنوان روشی مؤثر برای بهبود مدیریت منابع در شهرداری‌ها پیشنهاد شد. این روش می‌تواند به افزایش کارایی و پاسخگویی کمک کند.
۵.	غفاری فرد، محمد؛ رسا، محمدیونس؛ هنردوست، حمداله	۱۴۰۲	شناسایی و رتبه‌بندی چالش‌ها و مسائل مرتبط با نظام بودجه‌ای کشور بر اساس سند تحول دولت	وابستگی به درآمدهای نفتی، عدم شفافیت و ناکارآمدی در تخصیص منابع به‌عنوان مهم‌ترین چالش‌های نظام بودجه‌ای ایران شناسایی شدند.
۶.	چمبریانی، شیما	۱۴۰۱	بررسی و تحلیلی کامل بر مسائل بودجه و اهمیت آن برای دولت	مسائل ساختاری بودجه‌ریزی در ایران تحلیل شد. نتایج نشان داد که اصلاح ساختار بودجه‌ریزی برای افزایش کارایی و پاسخگویی ضروری است.
۷.	نظری، کاظم؛ احمددوست، محمد مهدی	۱۳۹۴	بررسی تحلیلی بودجه‌ریزی عملیاتی نسبت به سایر روش‌ها در مالیه عمومی ایران	بودجه‌ریزی عملیاتی در مقایسه با روش‌های سنتی، کارایی و اثربخشی بیشتری دارد. این روش می‌تواند به بهبود تخصیص منابع و افزایش پاسخگویی کمک کند.
۸.	شیرزاد، امید	۱۴۰۳	بازخوانی اصل ۵۲ قانون اساسی در پرتو قانون اصلاح ساختار بودجه کل کشور	اصلاح ساختار بودجه می‌تواند به افزایش شفافیت و پاسخگویی کمک کند. بازخوانی اصل ۵۲ قانون اساسی نشان داد که اصلاحات ساختاری برای بهبود بودجه‌ریزی ضروری است.
۹.	فیض، سیدمسعود	۱۳۹۵	بودجه‌ریزی عملیاتی و نحوه نظارت بر آن	نظارت مؤثر بر بودجه‌ریزی عملیاتی می‌تواند به بهبود مدیریت منابع و کاهش فساد کمک کند. این مطالعه بر لزوم ایجاد مکانیزم‌های نظارتی قوی تأکید کرد.

۱۰.	محمدی، جمال؛ ولیزاده، ناصر؛ طحان، علی	۱۳۹۳	اصول و مفاهیم اساسی بودجه در ایران	اصول و مفاهیم پایه‌ای بودجه‌ریزی در ایران بررسی شد. نتایج نشان داد که بازنگری در ساختار بودجه‌ریزی برای بهبود کارایی ضروری است.
۱۱.	سعیدی، پرویز؛ دارینی، مهدی؛ غفران، محمد؛ برادران شاهرودی، زینب	۱۳۹۵	بررسی راهکارهای بودجه‌ریزی بر مبنای اقتصاد مقاومتی	کاهش وابستگی به نفت، افزایش شفافیت و تقویت نظارت به‌عنوان راهکارهای کلیدی برای بهبود بودجه‌ریزی در چارچوب اقتصاد مقاومتی پیشنهاد شدند.
۱۲.	اروجی، احمدرضا؛ ظفروفادار بمانی، محمدجواد	۱۳۹۴	بررسی تأثیر بودجه‌ریزی عملیاتی در کشورهای توسعه‌یافته بر اساس پیش‌بینی نظارت بر هزینه	تجربیات کشورهای توسعه‌یافته نشان داد که بودجه‌ریزی عملیاتی می‌تواند به بهبود مدیریت هزینه‌ها و افزایش پاسخگویی کمک کند. اجرای موفق این روش نیازمند زیرساخت‌های مناسب و آموزش نیروی انسانی است.
۱۳.	جامی، مجید؛ دهقانی نیری، فاطمه؛ سرگلزائی، حوا	۱۳۹۸	بررسی و شناسایی الزامات و موانع استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی و حسابداری تعهدی در دانشگاه سیستان و بلوچستان	نبود زیرساخت‌های مناسب و مقاومت در برابر تغییر به‌عنوان موانع اصلی استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی و حسابداری تعهدی شناسایی شدند.

مرور تحقیقات پیشین نشان می‌دهد که بودجه‌ریزی در ایران با چالش‌های متعددی از جمله وابستگی به درآمدهای نفتی، عدم شفافیت، و ناکارآمدی در تخصیص منابع مواجه است. از سوی دیگر، مطالعات متعددی بر لزوم اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی، افزایش شفافیت، و تقویت نظارت تأکید کرده‌اند. همچنین، اقتصاد مقاومتی به عنوان یک چارچوب مفهومی، می‌تواند به بهبود ساختار بودجه‌ریزی در ایران کمک کند. با این حال، شکاف‌های تحقیقاتی در زمینه تأثیر تحریم‌ها، نقش فناوری‌های نوین، و مقایسه تطبیقی با کشورهای موفق وجود دارد که نیاز به تحقیقات بیشتر را نشان می‌دهد.

چالش‌های بودجه‌ریزی در ایران:

وابستگی شدید ایران به درآمدهای نفتی، به عنوان یکی از اصلی‌ترین منابع تأمین مالی دولت، چالش‌های فراوانی را در پی دارد. بیش از ۳۰ درصد از منابع مالی بودجه کشور از طریق فروش نفت حاصل می‌شود، که این واقعیت نه تنها به ناپایداری در درآمدها منجر می‌شود بلکه ایران را در برابر نوسانات قیمت جهانی نفت و تحریم‌های بین‌المللی آسیب‌پذیر می‌سازد. این وابستگی، در شرایطی که قیمت نفت به طور ناگهانی کاهش می‌یابد یا تحریم‌ها شدت می‌گیرد، تأثیرات مخربی بر روی اقتصاد کلان، معیشت مردم و زیرساخت‌های کشور بر جای می‌گذارد (شیرزاد، ۱۴۰۳).

علاوه بر این، اتکای مفرط به درآمدهای نفتی مانع از توسعه سایر بخش‌های اقتصادی می‌شود و به ایجاد یک اقتصاد تک‌محصولی منجر می‌گردد. این وضعیت نه تنها به کاهش تنوع اقتصادی و افزایش بیکاری در دیگر حوزه‌ها منجر می‌شود، بلکه به نهادینه شدن فساد و سوءمدیریت در بخش‌های وابسته به نفت نیز دامن می‌زند. در نهایت، برای تحقق رشد پایدار و مقاوم، ضروری است که سیاست‌گذاران با اتخاذ راهکارهای مناسب، به سمت تنوع‌بخشی به منابع درآمدی و تقویت سایر بخش‌های اقتصادی حرکت کنند (فیض، ۱۳۹۵).

• عدم شفافیت و پاسخگویی:

فقدان شفافیت در فرآیند بودجه‌ریزی و تخصیص منابع، به شکل قابل توجهی به ایجاد بسترهای فساد و ناکارآمدی در پروژه‌ها کمک کرده است. زمانی که جزئیات مربوط به نحوه تخصیص منابع و هزینه‌ها در سایه ابهام قرار گیرد، فرصت‌هایی برای سوءاستفاده و نادیده گرفتن اصول اخلاقی فراهم می‌شود. این وضعیت نه تنها به از بین رفتن اعتماد عمومی منجر می‌شود، بلکه همچنین باعث می‌شود که پروژه‌ها به جای تحقق اهداف خود، به ورطه ناکامی و هدررفت منابع بیفتند (محمدی، ولیزاده و طحان، ۱۳۹۳). در این شرایط، عدم پاسخگویی مسئولان و نهادهای مرتبط، عملاً هرگونه نظارت و کنترل بر فرآیندهای مالی را به چالش می‌کشد. زمانی که افراد و نهادها در برابر اعمال خود مسئولیت‌پذیر نباشند، زمینه برای تصمیم‌گیری‌های غیرمنصفانه و هدایت منابع به سمت منافع شخصی فراهم می‌شود. در نتیجه، این حلقه معیوب نه تنها بر کیفیت پروژه‌ها تأثیر منفی می‌گذارد، بلکه باعث نارضایتی عمومی و تضعیف زیرساخت‌های اجتماعی نیز می‌شود (سعیدی، دارینی، غفران و برادران شاهرودی، ۱۳۹۵).

• ناکارآمدی در تخصیص منابع:

ناکارآمدی در تخصیص منابع به وضوح در ساختار بودجه‌ریزی ایران نمایان است و این مسئله منجر به هدررفت سرمایه‌های ملی می‌شود. بسیاری از منابع مالی به بخش‌هایی اختصاص می‌یابد که از لحاظ اقتصادی تأثیر چندانی ندارند یا حتی به رشد و توسعه کشور آسیب می‌زنند. این تخصیص نادرست، به جای آنکه به پروژه‌های مولد و مؤثر معطوف شود، به بخش‌های غیرمولد و کم‌فایده گرایش پیدا کرده است. چنین وضعیتی نه تنها ظرفیت‌های اقتصادی را محدود می‌کند، بلکه به ایجاد نارضایتی اجتماعی و کاهش اعتماد عمومی به نظام اقتصادی نیز منجر می‌شود (اروجی و ظرفوفادار بمانی، ۱۳۹۴). علاوه بر این، عدم اولویت‌بندی صحیح پروژه‌ها یکی دیگر از چالش‌های اساسی در نظام بودجه‌ریزی کشور است. در بسیاری از موارد، پروژه‌هایی که ضرورت و اهمیت بیشتری دارند، به دلیل نبود برنامه‌ریزی دقیق و شفافیت در فرآیند تخصیص، از تأمین منابع مالی محروم می‌شوند. به این ترتیب، پروژه‌های کم‌اهمیت و با بازدهی پایین، همچنان در اولویت قرار می‌گیرند و این موضوع نه تنها موجب اتلاف منابع می‌شود، بلکه روند توسعه پایدار را نیز مختل می‌سازد. در نتیجه، برای دستیابی به اهداف اقتصادی و اجتماعی، نیاز به بازنگری جدی در سیاست‌های تخصیص و اولویت‌بندی پروژه‌ها حس می‌شود (جامی، دهقانی نیری و سرگلزائی، ۱۳۹۸).

• تحریم‌های بین‌المللی و محدودیت‌های مالی:

تحریم‌های بین‌المللی به عنوان ابزاری مؤثر در سیاست‌های جهانی، تأثیرات عمیقی بر اقتصاد کشورها دارند. این محدودیت‌ها با کاهش درآمدهای ارزی، به ویژه در حوزه‌های صادراتی کلیدی، توانایی کشورها را برای تأمین مالی پروژه‌های توسعه‌ای و اجتماعی تحت تأثیر قرار می‌دهند. در نتیجه، این وضعیت می‌تواند به کاهش کیفیت زندگی مردم و افزایش نارضایتی اجتماعی منجر شود، زیرا دسترسی به کالاها و خدمات ضروری محدود می‌شود (راغب، ۱۳۹۹). علاوه بر این، تحریم‌ها به طور مستقیم به محدودیت دسترسی به منابع مالی بین‌المللی منجر می‌شوند. بانک‌ها و مؤسسات مالی از ترس مجازات‌های احتمالی، از همکاری با کشورهایی که تحت تحریم قرار دارند، خودداری می‌کنند. این امر باعث ایجاد خلأ در تأمین مالی پروژه‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها می‌شود و در نهایت، رشد اقتصادی را متوقف یا کند می‌کند. کشورها مجبور می‌شوند

به دنبال منابع داخلی و جایگزین‌های دیگر باشند، اما این تلاش‌ها غالباً به اندازه کافی مؤثر نیستند و مشکلات اقتصادی را تشدید می‌کنند (شیرزاد، ۱۴۰۳).

فرصت‌های بودجه‌ریزی در چارچوب اقتصاد مقاومتی:

• کاهش وابستگی به نفت از طریق تنوع بخشی به درآمدها:

کاهش وابستگی به نفت نیازمند استراتژی‌های متنوعی است که می‌تواند به ثبات اقتصادی و پایداری کشورها کمک کند. توسعه بخش‌های غیرنفتی، همچون صنعت، کشاورزی و خدمات، نه تنها به تنوع درآمدها منجر می‌شود بلکه به ایجاد اشتغال و افزایش مهارت‌های نیروی کار نیز کمک می‌کند. با سرمایه‌گذاری در فناوری‌های نوین و بهبود زیرساخت‌ها، کشورها می‌توانند قابلیت‌های تولیدی خود را ارتقا دهند و به جای اتکال صرف به منابع نفتی، بر روی ظرفیت‌های داخلی تکیه کنند. این رویکرد نه تنها ریسک‌های مرتبط با نوسانات قیمت نفت را کاهش می‌دهد، بلکه به رشد پایدار و استقلال اقتصادی نیز منجر می‌شود (پیرایش، نازنجفی و قیدری، ۱۳۹۵).

علاوه بر این، تقویت بخش کشاورزی و خدمات می‌تواند به تامین امنیت غذایی و رفاه اجتماعی کمک کند. با توسعه مزارع پایدار و استفاده از روش‌های کشاورزی نوین، کشورها قادر خواهند بود تا از واردات وابسته به محصولات غذایی کاسته و به خودکفایی دست یابند. همچنین، صنعت گردشگری و خدمات می‌تواند به عنوان موتور محرکه‌ای برای رشد اقتصادی عمل کند و فرصت‌های جدیدی را برای سرمایه‌گذاری و اشتغال‌زایی فراهم آورد. در نهایت، با استفاده بهینه از منابع موجود و تقویت توانمندی‌های داخلی، کشورها می‌توانند به سمت آینده‌ای پایدار و کم‌وابسته به نفت حرکت کنند (اروجی و ظروفادار بمانی، ۱۳۹۴).

• افزایش شفافیت و مشارکت عمومی:

افزایش شفافیت و مشارکت عمومی در فرآیند بودجه‌ریزی می‌تواند به عنوان یک تحول کلیدی در مدیریت مالی دولت‌ها و سازمان‌ها تلقی شود. فناوری‌های نوینی چون بلاک‌چین، با قابلیت ثبت و ردیابی تراکنش‌ها به صورت غیرقابل تغییر و شفاف، می‌توانند به شهروندان این امکان را بدهند که به سادگی و با اطمینان از نحوه تخصیص منابع مالی مطلع شوند. این سیستم‌ها نه تنها اطلاعات را در دسترس عموم قرار می‌دهند، بلکه اعتماد عمومی را نیز نسبت به نهادهای دولتی افزایش می‌دهند و موجب مشارکت فعال‌تری از سوی افراد جامعه می‌شوند (پیرایش، نازنجفی و قیدری، ۱۳۹۵).

علاوه بر بلاک‌چین، سیستم‌های اطلاعاتی شفاف نیز به عنوان ابزاری کارآمد در این مسیر عمل می‌کنند. با ارائه داده‌های قابل فهم و تجزیه و تحلیل‌های شفاف، این سیستم‌ها می‌توانند به شهروندان کمک کنند تا به راحتی در فرآیندهای تصمیم‌گیری مشارکت داشته باشند. با این کار، نه تنها آگاهی عمومی درباره تخصیص بودجه افزایش می‌یابد، بلکه احساس مسئولیت اجتماعی و تعهد به بهبود شرایط نیز در میان شهروندان تقویت می‌شود. به این ترتیب، فناوری‌های نوین نه تنها شفافیت را بالا می‌برند، بلکه به عنوان محرک‌هایی برای مشارکت عمومی و شکل‌گیری تصمیمات مبتنی بر نیازهای واقعی جامعه عمل می‌کنند (محمدی، ولیزاده و طحان، ۱۳۹۳).

• تقویت نظارت و پاسخگویی:

تقویت نظارت و پاسخگویی در نهادهای دولتی، یکی از ارکان اساسی برای ایجاد شفافیت و اعتماد عمومی است. ایجاد نهادهای نظارتی مستقل، به عنوان یک گام کلیدی، می‌تواند به حفظ تعادل قدرت و جلوگیری از فساد کمک شایانی کند. این نهادها، با داشتن اختیارات و منابع لازم، قادرند به طور مؤثر بر عملکرد دستگاه‌های اجرایی نظارت داشته و گزارش‌های شفاف و دقیقی از فعالیت‌های آنها ارائه دهند. به این ترتیب، جامعه قادر خواهد بود از عملکرد نهادهای دولتی آگاه شود و در صورت وجود تخلفات یا سوء مدیریت، به سرعت اقدام کند (دادگر، رضایی و علی احمد، ۱۳۹۷).

همچنین، تقویت نقش مجلس در نظارت بر بودجه، به عنوان نماینده مردم، می‌تواند به بهبود فرآیند پاسخگویی منجر شود. با افزایش توانایی‌های نظارتی مجلس، نمایندگان قادر خواهند بود به طور دقیق‌تری بر هزینه‌ها و تخصیص منابع مالی نظارت کنند و از سوءاستفاده‌های احتمالی جلوگیری کنند. این اقدام نه تنها باعث افزایش شفافیت مالی می‌شود، بلکه حس مسئولیت‌پذیری را در بین مدیران دولتی تقویت کرده و به ترویج فرهنگ پاسخگویی در جامعه کمک خواهد کرد. در نتیجه، این دو رویکرد به صورت همزمان می‌تواند به ایجاد سیستمی کارآمد و پاسخگو منجر شود که در آن حقوق شهروندان به درستی رعایت شود (جامی، دهقانی نیری و سرگلزائی، ۱۳۹۸).

• استفاده از فناوری‌های نوین در مدیریت بودجه:

استفاده از فناوری‌های نوین در مدیریت بودجه، به ویژه از طریق هوش مصنوعی و تحلیل داده‌ها، تحولی چشمگیر در فرآیند تخصیص منابع ایجاد کرده است. این ابزارها با توانایی تحلیل حجم عظیمی از داده‌ها، به تصمیم‌گیرندگان اجازه می‌دهند تا الگوها و روندهای پنهان را شناسایی کنند. به عنوان مثال، هوش مصنوعی می‌تواند پیش‌بینی‌های دقیقی از نیازهای مالی آینده ارائه دهد و به مدیران کمک کند تا بر اساس اطلاعات واقعی و قابل اعتماد، برنامه‌ریزی کنند. این رویکرد نه تنها دقت در تخصیص منابع را افزایش می‌دهد، بلکه زمان و هزینه‌های مرتبط با فرآیندهای سنتی را نیز به میزان قابل توجهی کاهش می‌دهد (اروجی و ظفروفادار بمانی، ۱۳۹۴).

علاوه بر این، تحلیل داده‌ها به سازمان‌ها این امکان را می‌دهد که به سرعت واکنش نشان دهند و به تغییرات بازار و نیازهای مشتریان پاسخ دهند. با شناسایی سریع نقاط قوت و ضعف، مدیران می‌توانند تصمیمات استراتژیک‌تری اتخاذ کنند که منجر به بهینه‌سازی هزینه‌ها و افزایش کارایی می‌شود. این رویکرد مدرن، با فراهم آوردن اطلاعات دقیق و به‌روز، به سازمان‌ها کمک می‌کند تا در دنیای پیچیده و متغیر امروز، رقابتی باقی بمانند و به هدف‌های مالی خود دست یابند. (محمدی، ولیزاده و طحان، ۱۳۹۳)

مقایسه و تحلیل

مقایسه یافته‌ها نشان می‌دهد که اصلاح ساختار بودجه‌ریزی در ایران نیازمند رویکردی جامع و سیستماتیک است. در حالی که تحقیقات پیشین عمدتاً بر چالش‌ها متمرکز بوده‌اند، این مقاله با ارائه راهکارهای عملی در چارچوب اقتصاد مقاومتی، به دنبال پر کردن شکاف‌های تحقیقاتی موجود است. این رویکرد جدید، نه تنها بر شناسایی موانع تأکید می‌کند، بلکه به تعبیری ساختاری و پایدار، به ترسیم افق‌های نوین می‌پردازد. یکی از کلیدهای موفقیت در این راستا، بهره‌گیری از تجربیات کشورهای

موفق در زمینه بودجه‌ریزی، به ویژه در شرایط بحرانی، می‌باشد. به عنوان مثال، بررسی مدل‌های موفق بین‌المللی نشان می‌دهد که ادغام فناوری‌های نوین در فرآیندهای مالی، می‌تواند به شفافیت و کارایی بیشتری منجر شود.

علاوه بر این، تقویت نظام آموزشی و ارتقای مهارت‌های کارشناسان مالی و اقتصادی به عنوان یکی دیگر از ارکان اساسی این اصلاحات مطرح می‌گردد. در واقع، بدون وجود نیروی انسانی با دانش و توانمند، تمامی تلاش‌ها در زمینه بهبود ساختار بودجه‌ریزی به نتایج مطلوب نخواهد رسید. بنابراین، ایجاد برنامه‌های آموزشی و کارگاه‌های تخصصی در این حوزه، می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر در راستای تحقق اهداف اقتصادی کشور عمل کند.

از سویی دیگر، همکاری و تعامل بین نهادهای دولتی و بخش خصوصی نیز باید مورد توجه قرار گیرد. تشکیل کمیته‌های مشترک و برگزاری جلسات منظم، می‌تواند به تبادل نظر و ایده‌های نوین کمک کند و از این طریق، به یک هم‌افزایی مؤثر در فرآیند تصمیم‌گیری منجر شود. با توجه به این نکات، ضروری است که سیاست‌گذاران با نگاهی جامع به مسائل، به طراحی و پیاده‌سازی ساختاری جدید برای بودجه‌ریزی بپردازند. این ساختار باید قادر باشد تا ضمن پاسخگویی به نیازهای فوری اقتصادی، راه را برای رشد پایدار و متوازن کشور هموار سازد. در نهایت، موفقیت در این عرصه نیازمند اراده‌ای قوی و مستمر است که می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی مردم و تحقق اهداف کلان اقتصادی منجر شود.

شناسایی شکاف‌های تحقیقاتی

- بررسی تأثیر تحریم‌ها بر بودجه‌ریزی ایران

تحریم‌ها به عنوان ابزاری سیاسی و اقتصادی، تأثیرات عمیقی بر ساختار بودجه‌ریزی کشورها به ویژه ایران داشته‌اند. در سال‌های اخیر، این تحریم‌ها منجر به کاهش درآمدهای نفتی و ایجاد فشار بر منابع مالی کشور شده است. به همین دلیل، دولت ناگزیر به بازنگری در الگوهای بودجه‌ریزی و تمرکز بر منابع داخلی و غیرنفتی شده است. این تغییرات نه تنها به بازتعریف اولویت‌های spending منجر شده، بلکه همچنین necessitated reforms در فرآیندهای تصمیم‌گیری مالی و تخصیص منابع نیز گردیده است.

- تحلیل نقش فناوری‌های نوین در بهبود شفافیت بودجه

فناوری‌های نوین به عنوان ابزاری مؤثر برای افزایش شفافیت در فرآیندهای بودجه‌ریزی شناخته می‌شوند. استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال و نرم‌افزارهای تحلیلی به دولت‌ها این امکان را می‌دهد که اطلاعات مالی را به شکل بهتری مدیریت کنند. با بهره‌گیری از داده‌های کلان و فناوری‌های Blockchain، امکان پیگیری دقیق‌تر هزینه‌ها و درآمدها فراهم می‌شود. این روند نه تنها شفافیت را افزایش می‌دهد، بلکه اعتماد عمومی به نهادهای دولتی را نیز تقویت می‌کند. به عبارت دیگر، فناوری می‌تواند به عنوان پلی بین دولت و شهروندان عمل کند و موجب بهبود مدیریت مالی و پاسخگویی شود.

- مطالعه تطبیقی ساختار بودجه‌ریزی ایران با کشورهای موفق در حوزه اقتصاد مقاومتی

بررسی ساختار بودجه‌ریزی در ایران در مقایسه با کشورهای موفق در حوزه اقتصاد مقاومتی، می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف این سیستم کمک کند. کشورهای نظیر کره جنوبی و چین با اتخاذ رویکردهای نوین در بودجه‌ریزی و تمرکز بر توسعه پایدار، توانسته‌اند از نوسانات اقتصادی به خوبی عبور کنند. در این راستا، ایران نیز می‌تواند با الهام از تجربیات این کشورها، الگوهای بومی مناسبی را طراحی کرده و به کار گیرد. به ویژه، توجه به سیاست‌های مالیاتی، تنوع‌سازی منابع درآمدی و تقویت بخش خصوصی می‌تواند در بهبود وضعیت بودجه‌ریزی مؤثر واقع شود.

در نهایت، با در نظر گرفتن تأثیرات تحریم‌ها و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، ایران می‌تواند مسیر بهتری را در مدیریت مالی و بودجه‌ریزی پیش بگیرد و به سمت توسعه پایدار و اقتصاد مقاومتی حرکت کند. این تغییرات نه تنها به تقویت زیرساخت‌های اقتصادی کشور کمک خواهد کرد، بلکه موجبات افزایش توانمندی‌های ملی در برابر چالش‌های بین‌المللی را نیز فراهم می‌آورد.

بحث

یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که اصلاح ساختار بودجه‌ریزی ایران در چارچوب اقتصاد مقاومتی نیازمند کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی، افزایش شفافیت، و تقویت نظارت است. این یافته‌ها با تحقیقات پیشین همسو است، اما با ارائه راهکارهای عملی، گامی فراتر می‌نهد. محدودیت اصلی این تحقیق، کمبود داده‌های دقیق و به‌روز در حوزه بودجه‌ریزی ایران است که نیاز به تحقیقات بیشتر را نشان می‌دهد. برای تحقق این اهداف، لازم است که دولت و نهادهای مرتبط به یک سیستم جامع و یکپارچه برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها روی آورند. ایجاد پایگاه‌های داده‌ای که اطلاعات مالی و اقتصادی را به‌طور مستمر و دقیق به‌روزرسانی کنند، می‌تواند به شفافیت بیشتری در فرآیند بودجه‌ریزی کمک کند. همچنین، به کارگیری فناوری‌های نوین مانند بلاک‌چین می‌تواند در راستای افزایش امنیت و صحت اطلاعات مالی مؤثر باشد.

علاوه بر این، تقویت فرهنگ نظارت عمومی و مشارکت شهروندان در فرآیند بودجه‌ریزی می‌تواند به بهبود کارایی و پاسخگویی نهادهای دولتی منجر شود. ایجاد نهادهای مستقل و شفاف که وظیفه نظارت بر هزینه‌کردها را بر عهده دارند، از دیگر راهکارهایی است که می‌تواند به تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی کمک کند. در نهایت، توجه به تنوع منابع درآمدی و تشویق به سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی از طریق مشوق‌های مالی و قانونی می‌تواند به کاهش وابستگی به نفت و افزایش پایداری اقتصادی کشور منجر شود. بدین ترتیب، نه تنها ساختار بودجه‌ریزی بهبود می‌یابد، بلکه بستر مناسبی برای رشد و توسعه پایدار فراهم می‌شود. این مقاله به‌عنوان نقطه شروعی برای تحقیقات آینده در این زمینه شناخته می‌شود و امیدواریم با گسترش مطالعات و تأمین داده‌های معتبر، بتوان به راهکارهای عملی و مؤثری برای اصلاح ساختار اقتصادی ایران دست یافت. در اینجا جدولی برای بحث و بررسی چالش‌های بودجه‌ریزی در ایران ارائه شده است. این جدول شامل چالش‌های اصلی، یافته‌های مرتبط از مقالات، و تحلیل و بحث

جدول ۲: چالش‌های بودجه‌ریزی در ایران

چالش‌های بودجه‌ریزی	یافته‌های مرتبط از مقالات	تحلیل و بحث
عدم شفافیت و پاسخگویی	-دادگر و همکاران (۱۳۹۷): عدم شفافیت و پاسخگویی به‌عنوان چالش اصلی بودجه‌ریزی شناسایی شد.	عدم شفافیت در فرآیند بودجه‌ریزی منجر به فساد و ناکارآمدی می‌شود. افزایش شفافیت از طریق استفاده از فناوری‌های نوین مانند سیستم‌های اطلاعاتی شفاف و مشارکت عمومی می‌تواند به بهبود پاسخگویی و کاهش فساد کمک کند.
	-پورغفار و همکاران (۱۴۰۰): شفافیت و پاسخگویی به‌عنوان عوامل کلیدی برای استقرار بودجه‌ریزی عملکردی ضروری هستند.	
ناکارآمدی در تخصیص منابع	-پیرایش و همکاران (۱۳۹۵): ناکارآمدی در تخصیص منابع به‌عنوان مشکل ساختاری بودجه‌ریزی در ایران شناسایی شد.	تخصیص نامناسب منابع به بخش‌های غیرمولد و عدم اولویت‌بندی صحیح پروژه‌ها، باعث کاهش کارایی بودجه‌ریزی می‌شود. اصلاح فرآیند تخصیص منابع و اولویت‌بندی پروژه‌ها بر اساس نیازهای واقعی می‌تواند به بهبود کارایی بودجه‌ریزی کمک
	-راغب (۱۳۹۹): تخصیص نامناسب منابع در شهرداری‌ها به‌عنوان چالش اصلی بودجه‌ریزی عملیاتی مطرح شد.	

کند.		
تحریم‌های بین‌المللی	-غفاری فرد و همکاران (۱۴۰۲): (تحریم‌ها به‌عنوان یکی از چالش‌های اصلی بودجه‌ریزی در ایران شناسایی شدند.	تحریم‌های بین‌المللی
	-سعیدی و همکاران (۱۳۹۵): کاهش درآمدهای ارزی ناشی از تحریم‌ها، بودجه‌ریزی را با محدودیت‌های جدی مواجه کرده است.	
وابستگی به درآمدهای نفتی	-سعیدی و همکاران (۱۳۹۵): وابستگی به درآمدهای نفتی به‌عنوان چالش اصلی بودجه‌ریزی در ایران مطرح شد.	وابستگی به درآمدهای نفتی
	-غفاری فرد و همکاران (۱۴۰۲): وابستگی به نفت باعث ناپایداری درآمدهای دولت شده است.	
محدودیت‌های نظارتی	-فیض (۱۳۹۵): نظارت ناکافی بر بودجه‌ریزی عملیاتی به‌عنوان چالش اصلی شناسایی شد.	محدودیت‌های نظارتی
	-شیرزاد (۱۴۰۳): لزوم تقویت نظارت بر بودجه‌ریزی برای افزایش شفافیت و پاسخگویی مطرح شد.	
تحریم‌های بین‌المللی	تحریم‌های بین‌المللی باعث کاهش درآمدهای ارزی و محدودیت دسترسی به منابع مالی بین‌المللی شده است. برای کاهش تأثیر تحریم‌ها، تنوع‌بخشی به درآمدها و کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی ضروری است. همچنین، تقویت تولید داخلی می‌تواند کمک‌کننده باشد.	
وابستگی به درآمدهای نفتی	وابستگی به درآمدهای نفتی باعث ناپایداری بودجه در شرایط نوسان قیمت نفت و تحریم‌ها می‌شود. تنوع‌بخشی به درآمدها از طریق توسعه بخش‌های غیرنفتی مانند صنعت، کشاورزی و خدمات، می‌تواند به کاهش این وابستگی کمک کند.	
محدودیت‌های نظارتی	نبود مکانیزم‌های نظارتی قوی باعث کاهش پاسخگویی و افزایش فساد در بودجه‌ریزی می‌شود. ایجاد نهادهای نظارتی مستقل و تقویت نقش مجلس در نظارت بر بودجه می‌تواند به بهبود پاسخگویی و کاهش فساد کمک کند.	

چالش‌های بودجه‌ریزی در ایران شامل عدم شفافیت و پاسخگویی، ناکارآمدی در تخصیص منابع، تحریم‌های بین‌المللی، وابستگی به درآمدهای نفتی، و محدودیت‌های نظارتی است. برای مقابله با این چالش‌ها، راهکارهایی مانند افزایش شفافیت، اصلاح فرآیند تخصیص منابع، تنوع‌بخشی به درآمدها، و تقویت نظارت پیشنهاد می‌شود. این راهکارها می‌توانند به بهبود کارایی و اثربخشی بودجه‌ریزی در ایران کمک کنند.

نتیجه‌گیری

این مقاله با تحلیل ساختار بودجه‌ریزی ایران در چارچوب اقتصاد مقاومتی، چالش‌ها و فرصت‌های موجود را بررسی کرده و راهکارهایی برای بهبود ارائه داده است. کاهش وابستگی به نفت، افزایش شفافیت، و تقویت نظارت از جمله پیشنهادات کلیدی این مقاله هستند. برای تحقیقات آینده، مطالعه تأثیر تحریم‌ها و نقش فناوری‌های نوین در بودجه‌ریزی پیشنهاد می‌شود. یافته‌های این مقاله می‌تواند به سیاست‌گذاران در طراحی بودجه‌های کارآمدتر و مقاوم‌تر کمک کند. در شرایط کنونی، به‌کارگیری رویکردهای نوین در بودجه‌ریزی می‌تواند نه تنها به بهبود مدیریت منابع مالی کمک کند، بلکه به افزایش تاب‌آوری اقتصاد کشور نیز منجر شود. یکی از مسائل کلیدی در این زمینه، ضرورت ایجاد سیستم‌های اطلاعاتی قوی است که بتوانند داده‌های مربوط به درآمدها و هزینه‌ها را به‌صورت دقیق و به‌روز ارائه دهند. این اطلاعات، در کنار شفافیت مالی، زمینه‌ساز تصمیم‌گیری‌های آگاهانه خواهد بود.

علاوه بر این، تقویت مشارکت عمومی در فرآیند بودجه‌ریزی می‌تواند به ارتقاء مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی دولت منتهی شود. افزایش آگاهی مردم از نحوه تخصیص منابع مالی و تأثیر آن بر زندگی روزمره آن‌ها، می‌تواند انگیزه‌ای برای نظارت بیشتر بر

عملکرد دولت ایجاد کند. در همین راستا، توجه به تجربیات بین‌المللی در زمینه بودجه‌ریزی می‌تواند راهگشا باشد. بسیاری از کشورها با استفاده از مدل‌های موفق، توانسته‌اند به بهینه‌سازی فرآیندهای مالی خود دست یابند. بررسی این تجارب و تطبیق آن‌ها با واقعیت‌های اقتصادی ایران می‌تواند به تدوین راهکارهای مؤثر و عملی کمک کند.

در نهایت، توجه به جنبه‌های اجتماعی و محیط زیستی در بودجه‌ریزی نیز امری ضروری است. تخصیص منابع به پروژه‌های زیست‌محیطی و اجتماعی نه تنها به بهبود کیفیت زندگی مردم کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به عنوان یک موتور محرک برای توسعه پایدار کشور عمل نماید. بنابراین، تدوین بودجه‌های جامع و مبتنی بر اصول اقتصاد مقاومتی باید شامل تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی باشد تا در نهایت به تحقق اهداف کلان کشور منجر شود.

منابع:

۱. دادگر، مهدیه و رضایی، فهمیه و علی احمد، مهری، ۱۳۹۷، تبیین و بررسی اصول بودجه ریزی، دومین کنفرانس بین المللی یافته های نوین در حسابداری، مدیریت، اقتصاد و بانکداری، تهران
۲. پیرایش، رضا و نازنجفی، ایل و قیدری، شمیم، ۱۳۹۵، بررسی ساختار بودجه دولتی در اقتصاد اسلامی و مقایسه آن با وضع موجود، اولین همایش ملی مدیریت و علوم انسانی، جیرفت
۳. پورغفار، جواد و محمدزاده سالطه، حیدر و زینالی، مهدی و مهرانی، ساسان، ۱۴۰۰، بررسی شاخص های موثر بر استقرار نظام بودجه ریزی بر مبنای عملکرد به هنگام در ایران
۴. راغب، مهدی، ۱۳۹۹، شناخت روش های بودجه ریزی، بودجه نویسی و لزوم بکارگیری بودجه ریزی عملیاتی در شهرداری ها، سومین کنفرانس بین المللی ترفندهای مدرن مدیریت، حسابداری، اقتصاد و بانکداری با رویکرد رشد کسب و کارها، تهران
۵. غفاری فرد، محمد و رسا، محمدیونس و هنردوست، حمداله، ۱۴۰۲، شناسایی و رتبه بندی چالش ها و مسائل مرتبط با نظام بودجه ای کشور بر اساس سند تحول دولت
۶. چمبریانی، شیما، ۱۴۰۱، بررسی و تحلیلی کامل بر مسائل بودجه و اهمیت آن برای دولت، پانزدهمین کنفرانس بین المللی مدیریت، اقتصاد و توسعه
۷. نظری، کاظم و احمد دوست، محمد مهدی، ۱۳۹۴، بررسی تحلیلی بودجه ریزی عملیاتی نسبت به سایر روشها در مالیه عمومی ایران، همایش سراسری مباحث کلیدی در علوم مدیریت و حسابداری، گرگان
۸. شیرزاد، امید، ۱۴۰۳، بازخوانی اصل ۵۲ قانون اساسی در پرتو قانون اصلاح ساختار بودجه کل کشور
۹. فیض، سیدمسعود، ۱۳۹۵، بودجه ریزی عملیاتی و نحوه نظارت بر آن، ششمین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت و سومین کنفرانس کارآفرینی و نوآوری های باز، تهران
۱۰. محمدی، جمال و ولیزاده، ناصر و طحان، علی، ۱۳۹۳، اصول و مفاهیم اساسی بودجه در ایران، سومین همایش ملی سالیانه علوم مدیریت نوین، گرگان
۱۱. سعیدی، پرویز و دارینی، مهدی و غفران، محمد و برادران شاهرودی، زینب، ۱۳۹۵، بررسی راهکارهای بودجه ریزی بر مبنای اقتصاد مقاومتی، کنفرانس جهانی مدیریت، اقتصاد حسابداری و علوم انسانی در آغاز هزاره سوم، شیراز
۱۲. اروچی، احمدرضا و ظرفوفادار بمانی، محمدجواد، ۱۳۹۴، بررسی تاثیر بودجه ریزی عملیاتی در کشورهای توسعه یافته براساس پیش بینی نظارت بر هزینه، چهارمین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت و اولین کنفرانس کارآفرینی و نوآوری های باز، تهران
۱۳. جامی، مجید و دهقانی نیری، فاطمه و سرگلزائی، حوا، ۱۳۹۸، بررسی و شناسایی الزامات و موانع استقرار بودجه ریزی عملیاتی و حسابداری تعهدی در دانشگاه سیستان و بلوچستان، سومین کنفرانس علمی دستاوردهای نوین در مطالعات علوم مدیریت، حسابداری و اقتصاد ایران، ایلام